

1827 Carl Johan med Guds nåder Sveriges, Norges, Götes och vendes Konung

Vår ynnest och nådiga benägenhet med Guds allsmäktig, fromma och tjänande. Doktor, Biskop, Comendant av Vår Nordstjärneorden, så och Konsistoriates. Sedan vi under den 30 juni 1826 i anledning av Lena, Bergstena och Fullestads församlingar den 16 juni 1817 fattade beslut att sammanbygga dess trånga och bristfälliga kyrkor, samma beslut vi i nåder fastställt. På anförda besvär över ett till eder givet utslag, att i Fullestads kyrka som år 1825 blivit av storm skadad, gudstjänster icke borde förrättas. Men som den 3 augusti förlidet år i nåder tilllåtet, att gudstjänst i nämnda reparerade kyrka finge tills vidare hållas.

Men där jämte i Nåder anbefallt Eder att undersöka vilka förberedande anstalter hitintills blivit för sammanbygganden av ifrågavarande kyrkor vidtagna voro. Att med sockenmännen söka överenskommelse om tiden när denna sammanbyggnad borde taga sin början. Vi har tagit anstalt om församlingarnas hörande i detta ämne vid allmän sockenstämma den 17 september förlidet år. Och vi har av de i underdånighet insända handlingar inhämtat att det vid Prostvisitationen år 1817 beviljat sammanskottet av 2 R.B. på vart hemman icke blivit satt i verklighet och ej heller någon annan förberedande anstalt vidtagen utom det vid sistnämnda sockenstämma fattade beslut att från och med år 1826 skall till kyrkobyggnaden årligen erlägga 1 R.B. på varje hemman. Men om tiden till verkställande av sammanbyggandet har meningarna varit delade och något visst har inte bestämts. Dock för en del att inom en tid av 25 års sammanskottsfond jämte kyrkornas egna kassor borde uppgå till det belopp, att om vi tillika skulle bevilja dessa socknar att över hela riket upptaga kollekt och stamboks medel. Kyrkornas sammanbyggnad då kan med framgång företagas och fullbordas.

Detta har vi i övertvägande tagit och sammanbyggandet av ovan berörda tre kyrkor redan år 1817 blivit beslutat, men enligt vad handlingarna utvisa det av församlingarna då beviljade sammanskott aldrig ägt rum. Samt de kyrkokassorna för närvarande befintliga medel på långt när inte kunna föreslå. Till denna sammanbyggnads erforderliga dryga kostnader.

Har vi med behjärtande av församlingarnas behov och förlägenhet i detta avseende i nåder velat tillstå att medel till understöd vid nämnda kyrkosammanbyggnad må genom stambok och kollekt över hela riket få insamlas. Och vårt öppna nådiga brev härpå kommer och utfärdas sedan ordentligt kostnadsförslag och ritning över den nya kyrkobyggnaden blivit enligt författningarna uppgjorda och genom vederbörnade befallningshavares försorg i underdånighet insänds, varefter vi i nåder bestämma inom vilken tid kyrkosammanbyggnaden skall vara verkställd.

Åt Eder uppdraga vi nu att jämte vår befallningshavare tillse att det vid sockenstämma den 17 september förlidet år av församlingarna överenskomna årliga bidraget till kyrkobyggnaden med 1 R.B. på varje helt hemman från och med år 1826 må ordentligt utgå samt influtna medlen ändamånligt förvaltas till egen och

vederbörandes underdåniga efterrättelse härmed förståndiga och vi anbefalla Eder Guds Allsmåktiga Nåd.

Stockholms Slott den 6 mars 1827.

Under Hans Majts. vår allra nådigaste Konungs och Herres frånvaro dess tillordnade Regering.

Fred. Gyllenborg, G. Wetterstedt, M. Rosenblad, Can. Lövenhielm

Kungörelse

Med anledning av Kong. Majt. Nådiga resolution angående den sammanbyggnad av Lena, Bergstena och Fullestads kyrkor som redan beslutades 1817 liksom Landshövdingeämbetet och Skara Konsistorie i samma ämne ankomna skrivelse har Prosten och Kyrkoherden Nordahl såsom hemmansägare i Lena socken och följd därav jävig, anmodat undertecknad att i hans ställe utlysa och hålla allmän sockenstämma med Lena, Bergstena och Fullestads socknar i Östadkulle Gästgärd den 7 nästkommande augusti klockan 10 f.m. samtliga röstägande ledamöter av dessa socknar anmodas att vid detta tillfälle tillstädes komma för att höra uppläsningen av nämnda Nådiga resolution och brev. Besluta om kostnadsförslag uppgörande till den blivande kyrkan, om ritning, även om den plats på vilken hon skall byggas på. Om tiden då sten och andra material skall anskaffas, om sättet att erlägga de årliga bidragen samt om alla de saker vilka hör med att äga något gemensamt. Och erinras om författningarnas föreskrifter att de frånvarande åtnöja sig med de närvarande besluta.

Alingsås Prästgård den 19 juli 1827

Afzelius Kontrakts Prost.

Prosten Afzelius, Alingsås, kallade till sammanträde 7 augusti 1827, och kunggjorde och uppläste den kungörelse som meddelade att Kung. Majt. nådigt beviljat stambok och kollektmedel till de tre församlingarnas gemensamma kyrka. Närvarande ståndspersoner och övrig menighet, avhörde med synbar erkänsla och undersåtlig vörndnad ovannämnda nådiga utslag. De förklarade enhälligt sin djupa erkänsla av vörndnad för en Konung som icke allenast fäst ett avseende på deras underdåniga önskningsar, utan även med en Faderlig godhet insett deras torftiga tillgångar och med sin hulda omtanke lovat med att underlätta dem, redan innan sockenmännen, inför den tron som är tillgänglig för alla, hunnit nedlägga sina bekymmer. Denna Faderliga omvårdnad kunde icke annat än förena allas sinne i den livligaste önskan att i detta som alla andra avseenden visa sig vara goda underrättelser under den bästa Konung vars minsta vink de anse för sin lycka följa. Det är för sådant undersåtligt tankesätt som sockenmännen till befrämjande av ifrågavarande kyrkobyggnad förenar sig i följande beslut. Sockenmännen hade redan bundigt sig för ett sammanskott av 1 R.B. per helt hemman med början av år 1826 då ännu inget var samlat beslöts att under december 1827 samla för två år och sedan första söndagen efter nyår samlas till sammanträde och besluta om förvaltning av sammanskottet.

Frågan uppstod var kyrkan skulle byggas, beslutade sockenmännen enhälligt på Östad Mellomgårds och Västergårds marker.

Beslutades att nu genast börja med kyrkbygget, på så sätt att de nästkommande vinter framkör 1 parm sten från varje hemman.

Som allmän regel fastställdes att under kyrkobygget, allt arbete och körslor skall skall göras efter förmedlat hemmanstal.

Byggnadskommitté valdes: Från Lena: Nordahl, Rydberg, Borgman, Sven Jakobsson, Östadvulle, Andreas Olofsson, Lena Nordgården. Bergstena: Mentzer, Anders Olofsson Skattegården. Fullestad: Bauer, Abreham Öberg, Ödegärdet.

Sockenmännen uppmuntrades av det understöd de njutit genom Kongl. Majt. nådigt beviljat stambok och kollektmedel. Deras i dag fattade beslut att ha sin kyrka efter ritning komplett färdig tre år efter det medlen kommit kommittén tillhanda. Och den nu valda kommittén skall verka för verkställigheten av detta beslut. Sockenmännen förbinder sig att åttlyda kommittén med arbete och körslor. Ått byggnadskommittén uppdrogs att till Konungens Befallningahavare inkomma med kostnadsförslag och ritning. Så att de beviljade kollektmedlen blir tillgängliga för sockenmännen, så att dessa skall bli i tillfälle att fullborda den gemensamma kyrkobyggnaden.

Sockenmännen beviljade varandra inbördes, utan avseende på äganderätt, hämta sten på varandras utmark vad de finna dem till denna kyrkobyggnad.

Första stenkörningen till kyrkans grund bör framskaffas på kyrkokassans be- kostnad.

Afzelius Kontraktsprost

Byggnadskommitténs första sammanträde

År 1828 den 20 februari i Östadvulle, för att besluta och överlägga i de ärenden som var aktuella för byggnationen.

1. Uppläste ordföranden för kommitténs ledamöter den underdåniga böneskrift och tacksägelse till Hans Majestät Konungen som på socknernas innevänares vägnar var författad av kommitténs ordförande, blev nu underskriven och kommitténs ordförande lovade att i behörig tid densamma uppsända.

2. På ordförandens anhållan varuti övriga ledamöter även instämde. Att Herr Bauer benäget åttagit sig mottagandet och förvaltningen av ej mindre än de två R.B. för åren 1826 och 1827 på varje helt hemman som var beslutat. Utan även den tredjedel till kyrkokassan som gäldenärernas skuldsedlar utvisa. Dessa summor åttogo sig ledamöterna bland allmogen att uppbära och till Herr Bauer mot erhållande bevis ofördröjligen avlämna.

3. Herr Bauer fick lov att låna ut av de insamlade pengarna mot säkerhet och att de skall kunna återinbetalas en månad efter uppsägning.

4. En anhållan från P. Rydberg om entledigad från byggandkommittén på grund av flyttning från orten. Herr P. Borgman valdes i hans ställe.

5. Beslutades att byggmästare Pehr Eriksson i Tåå skall skriftligen i april kallas hit om väderleken medgiver att utstaka grundläggningen till den nya kyrkan. Samt att med direktionen diskutera om överenskommelse och ackordera om den blivande kyrkobyggnaden, om han densamma sig vill åttaga.

6. Beslutades att av den oskiftade jord på östra sidan av vägen tilldela ägarna av den avträdda mark där kyrkan skall byggas.

Ordf. Nordahl

Till Herr Prosten och Kyrkoherden Nordahl.

Härmed överlämnas den uti Kongliga Överintendentsämbetet i Stockholm författade ritning till sammanbyggnad av Lena, Bergstena och Fullestads kyrkor, med anmodan till Herr Prosten att vid utlysta sockenstämmor i protokoll utsätta församlingarnas och Herr Prostens egna yttrande över ritning, och protokoll jämte ritning hit insända.

Vänersborg den 6 mars 1828. Sandhjälms

1828 – 22 mars Byggnadskommitténs sammanträde i Östadvik.

1. Med anledning av Konungens Höga Befallningshavare i Älvsborgs län till undertecknad ordförande. Uppläsa ovanstående skrivelse av den 6 dennes jämte översänd ritning från Höglovliga Kongliga Överintendentsämbetet i Stockholm på den blivande nya kyrkan härstädes samt anmodas att jämte sitt eget utlåtande även i protokollet upptaga socknarnas innevånares utlåtande över samma ritning. Skrivelsen blev för kommitténs ledamöter uppläst, ritningen uppvisades och skärskådad.

2. Kommitténs ledamöter såsom fullmäktigade representanter för alla tre socknarnas invånare kunde ej annat än tolka deras värnadsfulla tacksamhet för det höggunstliga meddelandet ritningen på den nya kyrkan gav. Men vågar likväl värnadsfullt yttra deras gemensamma önskan om sig göra låter att få följa den i största ödmjukhet. Men om härtill kunde lämnas en ändring på östra gaveln så den bleve antingen halvrund eller bruten, att predikstolen finge uppföras över altaret och uppgången till densamma bliver från sakristian bakom altaret. Ett fönster antingen liknande en sol eller ett vanligt kyrkfönster på ovnnämnda gavel. Med denna vår gemensamma önskan förena vi oss även den att återfå vår uppsända ritning om den blir godkänd.

Nordahl, ordf.

Nu tycks ritningen vara godkänd och klar, men platsen där kyrkan skall byggas råder oklarhet, ty meningarna är delade.

1829 den 17 juli sammanträdde byggnadskommitténs ledamöter, efter förut skedd kallelse i Lena Prästgård, då undertecknad ordförande:

1. Framvisade den av Kungliga Överintendentsämbetet erhållna ritningen för den blivande nya kyrkan uppläste förut hållna protokoll. Varefter överlades och beslutades att alla tre socknars innevånares skola med det första kallas till allmän sockenstämma för att höras om de ej skulle finna sig att i stället för den utsatta platsen vid Östadvik, låta förmå sig att välja det tjänliga berg, som finns på Södra Heden såsom mer lämplig för grundläggningen och ren plats för den nya kyrkogården, varuti kommitténs ledamöter insågo att ett enhälligt beslut bör tagas.

2. Vid den ovan utsatta sockenstämman bör även genom pålysning tillkännagivas att kunniga bergsprängare bör kallas som åtaga sig sprängning av tjänlig sten till byggnaden, som ovillkorligen måste vara på platsen vid grundens läggande innan mars månads slut nästkommande år.

3. Då kyrkobyggnaden kommer att företagas och fortsättas måste Lena och Fullestads kyrkor rivs, för att gagnas till den nya kyrkan, vad i dessa båda finns.

4. Beslutades att det i första paragrafen fattades beslut om sammanträde skall ske hos Elias Andersson på Södra Heden den 31 dennes klockan 2 e.m. för att bese den platsen, varefter samtliga ledamöter kunna begiva sig till Östadkulle, för att där göra jämförelse emellan platserna.

Vid protokollet Johan Nordahl

1829 den 31 juli sammanträdde enligt förut skedd laga pålysning ej mindre än Byggnadskommitténs ledamöter och vissa deputerade från varje socken bland vilka Löjtnanten Carl Fr. Mentzer, Ingenjören Sam. Conrad Gråberg, och Herr Commissarien Lundgren var närvarande.

1. Enligt föregående protokolls beslut, samlades de närvarande å utsatt timme på Södra Heden vid det berg (vid fotbollsplanen) som kyrkobyggmästare Pehr Eriksson från Sandhult yttrat vara den tjänligaste platsen. Här framställde undertecknade ordföranden sin avsikt vara att framställa för socknarnas innevånare att denna plats var den bästa passande, och som med minsta kostnad för församlingarnas innevånare kunde gagnas till den nya kyrkans uppförande. Påstående både med och emot fälldes omväxlande vid detta tillfälle. Då här inget stadgat enhälligt beslut blev taget, anmodade undertecknad ordförande samtliga närvarande att begiva sig till Ötsdakulle för att ånyo besiktiga där varande plats, som av förhastande vid sammanträde den 7 augusti 1827 blev utsedd.

2. För Lena socken yrkade Herr Gråberg, Herr Borgman, Herr Lundgren, Andreas Olofsson i Lena Nordgården, Olof Månsson i Gillängen, Andreas Larsson, Vittene Torpet m.fl. att de var ense om att den nya kyrkan bör uppföras på Södra Heden. Herr Bauer önskade det samma för sin egen och sina underhavandes räkning, närvarande egna ägare och skattebönder voro även häruti av lika önskan. Herr Mentzer anmälde att om Bergstena sockens innevånare vilja låta sig övertygas tillika med de övriga socknarna, att platsen på Södra Heden är onäkerligen den bäst passande, i synnerhet som den platsen vid Östadkulle fodrar en betydlig kostnad innan den kan accepteras till att uppföra kyrkan på. Så går även Herr Mentzer med nöje uti det projekt på Södra Heden.

Ordf. Nordahl

Men det blev snart andra beslut

Ty 1829 den 9 november infann sig enligt Högvördiga Domkaptels i Skara förordande **Kyrkoherde Herr Magister H. I. Möller**, på Östadkulle Gästgivargård, efter därom skedd laga pålysning. Rörande Lena, Bergstena och Fullestads socknars innevånares hörande och avslutande om de båda föreslagna platserna, där den nya kyrkan skall uppföras, varvid följande beslut togs:

1. Sedan orförenden uppläst sitt av Högväldiga Domkapitlets erhållna förordnande och överläggningar i ämnet hade skett. Stannades i detta enhälliga beslut, att den nya kyrkan skall uppföras på den först utsedda platsen vid Östadkulle och att allt i protokollet av den 7 augusti skall följas.

H.J. Möller

Jag har inte hittat några protokoll eller beslut som anger varför Södra Heden frångicks. Men gamla rykten säger att marken vid provgrävning visade sig ha dålig bärighet.

Öppet brev om Kollekt och Stambok för Lena, Bergstena och Fullestads kyrkors sammanbyggnad den 5 december 1829.

Vi Carl Johan med Guds Nåde Sveriges Noriges Göthes och Vendes Konung Göre veterligt: Att som hos oss blivit i underdådighet anmäld en av Lena, Bergstena och Fullestads församlingar av Älvsborgs län och Skara stift gjord underdånig ansökan om Kollekt och Stambok över hela riket till understöd för den redan år 1817 beslutade sammanbyggnad av deras kyrkor till en gemensam kyrka. Vartill kostnaderna enligt nu insänt förslag uppgår till en summa av trettontusenfyrahundranittiotre Riksdaler 16 skilling Banko vilken kostnad församlingsborna ej mäktade att med egna medel bestrida. Enär alla tre socknarnas kyrkokassor endast utgjorde en sammanlagd summa av ettusenetthundra femtio riksdaler 19 skilling 4 rst. tillkommer deras från 1826 års beslut om frivilliga årliga bidrag. En Riksdaler Banco av varje helt hemman. Vadan församlingsborna om hjälp och understöd till ifrågavarande ändamål i underdånighet anhållit, alltså och enär nämnda församlingars behov i detta avseende blivit av vederbörande intygat, samt förberedande åtgärder till bygget ägt rum och vi härmed och i kraft av detta vårt öppna brev nåderligen hava förunnat och beviljat Lena, Bergstena och Fullestads församlingar rättighet att till ifrågavarande kyrkobyggnad få insamla medel genom Stambok över hela Riket och en kollekt i alla Rikets kyrkor, utan de undantagna vilka enligt särskild resolution äro från Kollekt befriade, eller själva stå under byggnad åläggas Församlingarna att när den nya gemensamma blivit färdigbyggd, låta densamma brandförsäkra. Det som alla berörs skall hörsamma och efterrätta. Till yttermera visso hava vi detta med Egen hand underskrivit och med vårt Kongl. Sigill bekräftat låtit.

Stockholms Slott den 5 december 1829

Carl Johan

1830 den 16 maj meddelade Bauer som kassör att han måste uppbära 80 R.B. för att ofördröjligen översända till Notarie Lundberg i Skara, som han utlagt för tryckning och häftningskostnad för 2 480 stamböcker, vilka av välbemälde Herr Notarie blivit i Riket utsända.

Redovisning av Stambok och Kollekt från hela Riket tog 4 år innan alla stiftens var klara med insamlingen. Först kom Stockholms stift i februari 1831 sist Lunds

stift juli 1835. Den redovisade summan som insamlats på detta sätt utgöres av 2 594 R.B. 39 sk. 3 rund.

År 1830 den 10 juni företogs den genom Kungens Högsta Befallningshavarens försorg utfärdade kungörelse rörande sammanbyggandet av Lena, Bergstena och Fullestads kyrkor kungjord, entreprenadauktion hållen i Östadvulle gästgivaregård.

1. Innan entreprenadauktionen företogs var samtliga närvarande och besiktigade den utsedda platsen för kyrka och kyrkogård, ledamöterna sammanträdde sedan i Östadvulle, där Kommissarie Lundgren enligt förut givet löfte förrättade auktionen.

2. Blivande entreprenörer skall innan oktober månads slut innevarande år lagt grunden på så väl kyrka som torn. I likhet med Överintendentsämbetets ritning, med undantag av predikstolen på norra sidan i stället för på östra gaveln, samt en liten vinkällare på tjänligt ställe under kyrkan.

Innan november månads slut 1831 skall bygget vara fullbordat med inrede och vad till kyrkan och tornet hör med undantag av fönster, målning och kopparbeklädnad. Under arbetet skall blivande entreprenörer underhålla de arbetare han medhaver med mat och dricka. Husrum och sängkläder skall av socknarna hyras och betalas. Alla materialer skall av socknarna bistås och framköras, även alla erforderliga dagsverken på byggmästarens tillsägelse av dem utföras.

3. Då grunden är lagd erhåller entreprenören etthundra R.B. och när murningen hunnit till fönsterna en tredjedel av summan, en tredjedel när murningen är färdig och återstående delen när allt arbete är fullbordat och laga syn densamma godkänt. Entreprenören skall för arbetets riktiga fullgörande ställa antaglig borgen innan han detsamma påbörjar.

4. Efter flera bud och underbud stannade man för Hökare Wilhelm Fägerström i Alingsås, samt Byggmästare Johannes Persson i Backabo, Sandhults socken, och Bredareds församling, enligt dem emellan skedd överenskommelse vilken godkändes på detta sätt. Att den förre svarar för träarbetet och den senare för murningen. För minsta anbudet tvåusenetthundrasjuttiofem Riksdaler Riksmünt, som med klubbslag stadfästes.

Östadvulle som ovan Nordahl

1830 den 4 oktober hölls sammanträde i Östad Mellmogård rörande grundläggningen m.m. för den blivande kyrkan.

1. Utstakades platsen för kyrkans grundläggning enligt beslut.

2. Köptes den av Erik Karlsson i Mellomgården nybyggda manbyggnad för 100 R.B. densamma skall tjäna som arbetarebostad.

3. Inställde sig **Klockare Olof Stening**, som vidtalades och handslående lovade att som föreståndare övervaka och driva arbetet, hålla alla räkenskaper rörande kyrkans byggande, samt anordna om dagsverken m.m. tills byggnaden blir färdig. Han skall vid byggtidens slut bekomma 200 R.B.

Grunden till kyrkan blev lagd hösten 1830 men sedan blev det stopp. När arbetet skulle fortsätta 1831 konstaterades att blott 1/5-del av sten och övrigt material var framkört och därför var det omöjligt att detta år fortsätta kyrkbygget. Men en förvaringsbod måste byggas på platsen, där framkört material kunde förvaras. Kalk och lim skulle hemtagas från Tunhem, tålgsten till golv och gångar jämte dropphällar till fönstren hemtagas från Wilske Kleva.

Stångjärn, kol, spik och glas hämtas från Göteborg. Dessutom trävirke av olika slag som gårdarna ska lämna, resterande skall inköpas från Edsås, tegel från Nolhaga. Alla dessa saker skulle av hemmansägarna fraktas med häst och vagn från de olika platserna. Det blev många resor och hästdagsverken, även på byggnadsplatsen för framkörande av byggnadsmaterial.

När grunden lades 1830 var meningen att bygget skulle börja våren 1831 men så blev ej fallet ty någon fortsättning på byggandet blev det först våren 1835, fyra svåra år både för de ansvariga i församlingarna och de som hade kontrakt till att bygga. Det finns en del protokoll som anger orsaker och svårigheter till det uppkomna bygguppehållet, jag skall försöka att kortfattat med hjälp av protokoll och skrivelser redogöra för en del av de problem som församlingarna fick uppleva och söka lösa.

Redan den 26 januari 1831 kallades till sammanträde för att överlägga och besluta om byggets fortsättande. Angående tidigare beslut att kyrkobygget i år skulle företagas, yrkade de närvarande att i avseende till detta svåra år byggandet nu måste uppskjutas tills våren 1833, för att få möjlighet att hinna få fram tillräckligt med sten och övrigt material. Beslutat sammanskott skulle indrivas för om möjligt kunna betala redan inköpt material. Meddela byggmästarna om beslutet att vänta tills år 1833 med bygget, även om beslut om att söka uppskov hos myndigheterna med kyrkbygget.

Byggmästarna var inte nöjda med uppskovet utan begärde att ordföranden skulle kalla till nytt allmänt sammanträde. Detta skedde redan den 8 februari 1831, då byggmästarna, en del av byggnadskommitten, tillsammans med ordföranden samlades på Östadkulle gästgivaregård. Där rådgjordes om de beslut som fattades vid förra sammanträdet den 26 januari. Om uppskov med byggandet tills år 1833. Byggmästarna Persson och Jägerström föreslog att ett större allmänt sammanträde borde hållas. Ordföranden Nordahl tillkännagav då att han tänkt be, Kontraktsprosten Afzelius att hålla detsamma.

Ordf. Nordahl

Den 24 februari 1831 hölls efter laga pålysning allmän sockenstämma med Lena, Bergstena och Fullestads församlingar i Östadkulle ledda av **Prosten Afzelius**.

Församlingarna skulle redogöra för och besluta om huruvida kyrkornas sammanbyggnad borde företagas instundande vår eller tills år 1833 uppskjutas. Från byggnadskommittens protokoll inhämta fakta om uppköp av material och kontrakt med byggmästarna blivit fattade på så sätt, att byggandet skulle ske nästa vår. Då detta icke överensstämmer med det i laga kraftvunna beslut från 1827, yrkas inte något ansvar härför. Utan nu gemensamt med byggnadskommittén fatta sådant beslut som möjliggör att kyrkobyggnaden uppföres i år eller 1833.

